

ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА СУМСЬКОГО НАУ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОЇ ОСВІТИ ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА СУМЩИНИ

***Анотація:** Розглянуто аспекти організації БД «Електронна бібліотека» в НБ Сумського НАУ та трансформації бібліотечно-інформаційної діяльності в умовах розвитку інформаційних технологій.*

***Ключова слова:** електронна бібліотека; цифрові ресурси; аграрна освіта;*

Як і всі організації, бібліотеки розвиваються, адаптуючись до змін та вимог свого середовища, адже бібліотека – одна з найдемократичніших установ культури, яка взаємодіє з суспільством, для якого вона працює. Ми всі вже погодилися з тим, що бібліотечна справа не може не пристосовуватися до технічних змін на шляху від древніх рукописних сувоїв до сучасних цифрових текстів. Всі вже зрозуміли, що підвищення потенціалу бібліотеки можливе лише за умови вирішення актуальних проблем адаптації інформаційно-бібліотечного сервісу до запитів користувачів, що все частіше надають перевагу електронному документу над традиційним та й шукають його, у першу чергу, в Інтернеті. Тому вітчизняні бібліотеки вже розпочали роботу над формуванням власних електронних колекцій та довідково-пошукових апаратів до них.

Першими до цього взялися освітянські бібліотеки, адже для вищого навчального закладу є ціла низка проблем, які може вирішити лише створення в бібліотеці електронних колекцій, що можуть бути доступними у віддаленому режимі. І це не тільки вирішення проблеми приміщення для зберігання традиційних фондів та збереження цінних і рідкісних видань, не тільки інструмент підвищення якості дистанційного навчання й вирішення проблеми забезпеченості навчальними виданнями, а ще й важливий напрямок у створенні позитивного іміджу бібліотеки та ВНЗ в цілому.

Нагальність їх створення зумовлюється ще й такими чинниками як стрімкий розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій, збільшення кількості документів, що існують лише в електронному вигляді, зростання потреби громадян у віддаленому доступі до інформації та зміцнення звички науковців і студентства працювати тільки з електронними варіантами документів. Але найголовнішим чинником формування електронної бібліотеки є прагнення книгозбірні надавати користувачам інформаційні послуги підвищеної якості.

Бажання не втратити свого значення в навчальному процесі університету підштовхнуло й книгозбірню Сумського національного аграрного університету до створення власної електронної бібліотеки. Потреба в ній виникла, в першу чергу, через суттєве здорожчання видань і необхідність забезпечити

навчальною та довідковою літературою не тільки студентів та науковців університету, а й сільськогосподарських товаровиробників.

Перша спроба створення електронного масиву навчальних видань, що мав стати допоміжним ресурсом для забезпечення навчального процесу, була не досить вдалою. Ініціатива надійшла від адміністрації університету, а роботу виконали працівники, не пов'язані з бібліотечною справою. Відсутність належного довідково-пошукового апарату та доступність лише в локальній мережі стали причинами недостатньої зацікавленості студентської молоді даним проектом. А оскільки робота над створенням масиву оцифрованих навчальних видань розпочалася у 2008 р., коли переваги електронних бібліотек ще не були достатньо висвітлені в освітянських засобах масової інформації, а користувачі ще не мали у використанні достатньо комп'ютерної техніки, то й науково-педагогічні працівники нашого вишу поставилися до даного проекту досить прохолодно. Бібліотечним фахівцям довелося брати ініціативу в свої руки й рятувати цю гарну ідею, оскільки саме вони є єдиними спеціалістами, що володіють принципами організації зберігання, систематизації й пошуку інформації. Перед працівниками бібліотеки постало завдання сформувати дієву електронну бібліотеку – упорядковану колекцію різнорідних електронних документів, забезпечену засобами навігації та пошуку.

Варто зауважити, що формування електронної бібліотеки потребує комплексу заходів щодо створення, підтримки й використання інформаційних ресурсів, необхідних для усіх напрямків діяльності університету. Це й спеціальна техніка для сканування видань, і програмне забезпечення, і механізм управління електронними масивами.

Формування електронної бібліотеки в Сумському НАУ відбувалося у декілька етапів. По-перше, це визначення переліку видань, необхідних для забезпечення навчального процесу, та які варто оцифрувати. По-друге, це сам процес оцифрування та переведення у зручний для користувачів формат. По-третє, - створення архіву електронних копій підручників, накопичення та збереження інформації. І, нарешті, - надання користувачам безперервного доступу до ресурсу.

Оскільки електронна бібліотека створювалася з метою забезпечення інформаційних потреб студентів, викладачів і науковців Сумського НАУ, а також фахівців аграрної сфери, тематична направленість електронної колекції визначалася напрямками діяльності навчального закладу: сільське господарство, переробка сільськогосподарської сировини, економіка, правове забезпечення діяльності аграрних підприємств тощо.

Процес оцифрування видань забезпечує окрема служба університету, а вже створення пошукового образу документа, управління архівом електронних документів та забезпеченням доступу до них опікується відділ новітніх бібліотечних технологій та автоматизації бібліотечних процесів наукової бібліотеки СНАУ.

Джерелами формування повнотекстової бази «Електронна бібліотека» в умовах НБ СНАУ є роботи викладачів вузу – навчальні та методичні видання, які вийшли з друку; дистанційні курси з окремих дисциплін; інформаційні

ресурси, що надходять у бібліотеку на оптичних і магнітних носіях; ресурси Інтернету; оцифровані підручники, журнали та інші матеріали, що надходять у бібліотеку на паперових носіях.

Платформою для електронної бібліотеки стала автоматизована інформаційна бібліотечна система «Ірбіс-64», яка відповідає усім вимогам, що висуваються до електронних бібліотек: можливість багатоаспектного пошуку; представлення інформації про місцезнаходження видання. Можливості програми передбачають також організацію доступу до повних текстів тільки зареєстрованим користувачам, що дозволяє у певній мірі дотримуватись авторського права.

У БД «Електронна бібліотека», що налічує вже більш ніж 8,5 тис. записів, представлені повні тексти документів різних типів: книги (підручники, навчальні посібники, практикуми, навчально-методичні матеріали, монографії, довідкові видання, збірники наукових праць) журнали та окремі статті з них.

Поповнення електронної бібліотеки відбувається відповідно до річного Тематичного плану, що розробляється з врахуванням навчальних планів кафедр та примірниковості видань у фонді бібліотеки.

Сьогодні БД «Електронна бібліотека» є одним із найважливіших компонентів бібліотечно-інформаційної системи і найбільш перспективною базою даних для інформаційного забезпечення наукового та навчального процесу університету.

Варто зауважити, що нові технології передачі інформації докорінно змінили технологію бібліотечно-інформаційного забезпечення аграрної освіти та сільськогосподарського виробництва. І науковцям, і студентству, і фахівцям на виробництві вже недостатньо тільки бібліографічної інформації, їм сьогодні замало звичних бібліотечних послуг, вони воліють мати у своєму розпорядженні повні тексти навчальних та наукових видань, або безперебійний доступ до них. До того ж, перехід на кредитно-модульну систему організації навчального процесу вимагає стовідсоткового забезпечення навчально-методичними матеріалами для самостійної роботи всіх студентів. Тому БД «Електронна бібліотека» стала шляхом реалізації цього завдання та одночасно результатом виявлення бажання забезпечити надання якісних бібліотечно-інформаційних послуг зі сторони книгозбірні.

Основними завданнями електронної бібліотеки, створеної співробітниками наукової бібліотеки Сумського НАУ на сьогодні є:

- освітнє: забезпечення освітньої діяльності вищого навчального закладу;
- наукове: забезпечення наукового-дослідного напрямку діяльності вишу;
- довідкове: задоволення потреб в інформації одноразового характеру;
- просвітницьке: розповсюдження знань з історії, культури, науки;
- фондоутворювальне: доповнення традиційного фонду бібліотеки електронними документами.

Доступ до БД «Електронна бібліотека» забезпечується через електронний каталог з web-сайту бібліотеки Сумського НАУ (<http://library.sau.sumy.ua>). Враховуючи те, що АІБС «Ірбіс» забезпечує безперебійну доступність електронної бібліотеки, вона є перспективним засобом організації

інформаційних ресурсів та надання інформаційних послуг зареєстрованим користувачам книгозбірні, незалежно від їх місцеперебування. Як сучасна інформаційна система електронна бібліотека розширює спектр послуг традиційної бібліотеки для віддалених абонентів, надає можливість оперативно набувати знання, одержувати інформацію, електронні документи. Тобто, сприяє досягненню якісно нового рівня інформаційного забезпечення споживачів.

Враховуючи усі названі переваги електронної бібліотеки, можна із впевненістю констатувати, що її ресурси є невід'ємною частиною довідково-бібліографічного обслуговування, спрямованого на забезпечення індивідуальних інформаційних запитів користувачів та виконання бібліографічних довідок. Використання електронних інформаційних ресурсів у довідково-бібліографічному обслуговуванні розширює інформаційну базу для виконання всіх типів віртуальних довідок.

Ресурси електронної бібліотеки використовуються для організації масових форм інформування науковців: «День спеціаліста», «День аспіранта», «День бібліотеки на кафедрі», «День інформації».

Електронна бібліотека також є базою для бібліографічного інформування – диференційованого забезпечення керівництва й провідних науковців університету, що здійснюється відповідно до пріоритетів споживачів інформації.

Слід відзначити й плідне співробітництво з Інститутом післядипломної освіти фахівців сільського господарства. Саме електронна бібліотека забезпечує інформаційний супровід практично всіх курсів підвищення кваліфікації, що організовує Інститут .

Масив оцифрованих документів слугує й інформаційним ресурсом і для такої сфери бібліографічної діяльності як підготовка бібліографічних покажчиків.

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що створення науковою бібліотекою СНАУ повнотекстового ресурсу «Електронна бібліотека» є одною із складових формування системи бібліотечно-інформаційного забезпечення аграрної освіти та сільськогосподарського виробництва Сумщини.

Треба відзначити й те, що суттєвий досвід у формуванні електронної бібліотеки допоміг співробітникам книгозбірні досить ясно засвоїти, що сутність бібліотек від змін у їхніх функціях не змінюється – вони залишаються провідниками в безмежному світі інформаційних ресурсів та послуг. Електронна бібліотека є одним з видів інформаційних технологій і не замінює бібліотеки традиційні, а лише дає змогу розширювати основні сервіси традиційної бібліотеки в електронному середовищі й відповідати запитам користувачів на вид отримання інформації.

Можна із впевненістю сказати, що бібліотека збереже й зміцнить свої позиції в еру електронної інформації за умови, що робота з цифровими ресурсами стане ключовою складовою її діяльності.